

אז למה לעזאזל הישראלים כל כך מאושרים?

חרף המלחמות, הזעזועים הפוליטיים והשחיתות, דוח האושר של האו"ם מציב את ישראל בצמרת העולמית. מה מיוחד כאן שגורם לנו להיות מאושרים? תחושת הסולידריות מהקיבוץ אולי: "הקהילה דואגת לך ומאפשרת להוריד רגל מהגז". כתבה אופטימית

תגיות: אושר, האו"ם

יעל געתון

יום שישי, 22 במאי 2015, 08:40

שעת אחר הצהריים. נטע בראל, גננת בגן ילדים, חוזרת הביתה לקיבוץ אפיק שבדרום רמת הגולן. יובל, בעלה, עדיין נמצא במסגריה שבה הוא עובד. אנחנו מחוץ לבית, ומולנו שלושת ילדיהם משחקים, נעלמים מהעין. "הבית שלי הוא לא רק ארבעה קירות, הבית שלי מתחיל בשער הצהוב בכניסה לקיבוץ", היא מצביעה על נקודה לא נראית, ומסבירה לבתה הקטנה שצריך להגיד שלום לכל מי שעובר בשביל שמול הבית, ושצריך לאסוף נייר שזרוק על המדרכה. "החיים בתל אביב נראים אולי סוערים ומלאי אתגרים, אבל אני בקיבוץ מקבלת תחושת שייכות שאין לה תחליף", היא מוסיפה. "הילדים שלי בטוחים פה. חוזרים לבד מהגן, מסתובבים בקיבוץ בחופשיות. אני חלק מהקהילה שתתמוך בי אם אזדקק לה, חלק מחברה שאני יכולה לעצב אותה ולהיות משמעותית בתוכה".

"במשך חודש דאגו לנו לאוכל, ביקרו ועזרו. כך נוהגים עם כל משפחה שנולד לה ילד, זו הנורמה. אף אחד לא מכריח אותך"

אחרי שנטע ויובל התקבלו לחברות, הם החליטו לקחת תפקידים פעילים בקיבוץ, להיות מעורבים. נטע משמשת רכזת החינוך של הקהילה ויובל מתנדב בצוות החירום. בקיבוץ מתגוררות כ-50 משפחות. בשלהי שנות ה-90 החל לעבור הקיבוץ תהליכי הפרטה. המסגרת השיתופית עדיין קיימת, אבל באופן חלקי ביותר: חדר האוכל נסגר, החברים מקבלים משכורת בתמורה לעבודתם ולכל אחד יש מכונית משלו. מנגד, מערכת החינוך משותפת, בתי הילדים פועלים בשעות אחר הצהריים והמסגרות החברתיות ממשיכות להתקיים.

"מאז הפרטה הערבות ההדדית רק התחזקה, היחסים בינינו הם טובים כי אנחנו רוצים בכך, ולא כי התקנון מכתוב", מבהירה נטע. כשיצאה לחופשת לידה לפני כחצי שנה כשנולד בנה הקטן יואב, מדי ערב נשמעה דפיקה בדלת, ואחד החברים נכנס עם ארוחה מוכנה. "במשך חודש דאגו לנו לאוכל, ביקרו ועזרו. כך נוהגים עם כל משפחה שנולד לה ילד, זו הנורמה. אף אחד לא מכריח אותך. חשוב להבין, יותר מהכול זו הזהות שלי. הקהילה הזו שמסביבי, שהולכת איתי ונמצאת איתי בשמחות ובכאבים. הזהות הזו לא תלויה בבוס שעלול לסגור את העסק, בהישגים מקצועיים או בקריירה - וזה מאפשר להוריד רגל מהגז ולחיות באושר".

"תחושת שייכות שאין לה תחליף". משפחת בראל בפתח ביתם בקיבוץ (צילום: מאריבוב התצלמים)

שתלים עושים אצל הרופא שהקים מחלקה באיכילוב

האושר של משפחת בראל אינו מקרי. מסתבר שבישראל חיים לא מעט אנשים מאושרים, ותחושת הקהילתיות והסולידריות היא חלק מהעניין. סקר רחב שפרסמה לאחרונה נציבות האו"ם לפיתוח בר-קיימא דירג את ישראל במקום ה-11 בין 158 מדינות העולם במדד האושר העולמי. נתוני הסקר נאספו בין השנים 2012 עד 2014 וכוללים שילוב של מדדי התל"ג (תוצר לאומי גולמי), תוחלת החיים, מידת הנדיבות, מידת השחיתות, בחירה חופשית בחיים ותמיכה חברתית. כל פרמטר קיבל משקל שונה בשקלול הסופי. התמיכה החברתית קיבלה את המשקל הגבוה ביותר. לאלו צורף שאלון המודד תחושות חיוביות ושיליות וכן דירוג אישי של הנשאלים על מידת האושר שלהם. רק בפרמטר הזה לבדו ישראל דורגה במקום הרביעי והמכובד בשנת 2014.

בין מדדי הסקר הרחב של האו"ם בולט נתון שמצביע על כך שככל שאנחנו מתבגרים, תחושת האושר שלנו יורדת. לא רק בישראל, אלא בכל העולם. כלומר, האושר העילאי שלנו נמצא אי שם בתקופת הילדות. מחקר ישראלי חדש שפורסם לאחרונה בניהולו של פרופ' אשר בן אריה מהאוניברסיטה העברית בירושלים, בשיתוף קרן ג'ייקוב והארגון העולמי לרווחת הילדים, מחזק את המגמה הזו שהדוח של האו"ם הצביע עליה. המחקר, שהקיף 50 אלף ילדים מ-15 מדינות שונות ברחבי העולם, מצא ש-73% מילדי ישראל מאושרים - מקום רביעי מביין המדינות שנמדדו בסקר.

"למרות המיקום הגבוה בתחושות הכלליות, יש פער בישראל בין התחושות בבית הספר לבין התחושות בבית. בבתי הספר בישראל פחות מרוצים ממקומות אחרים", מצנן מעט פרופ' בן אריה את ההתלהבות מנתוני הסקר. פער נוסף שעליו הוא מצביע מתייחס להבדלים בין יהודים לבין ערבים, בעיקר בפערים בתחושת הביטחון, אבל גם בשביעות הרצון מהחיים. "אבל בדבר אחד אין הבדל", הוא מדגיש. "ככל שהילדים מזדקנים, כך הם פחות שמחים. הציניים יסבירו שהם מבינים באיזו עולם הם חיים".

דוח האושר בהחלט מחמיא לנו, אבל גם מעורר תהיות. הרי רק בקיץ האחרון יצאנו ממערכה צבאית כואבת, וגם הזעזועים הפוליטיים לא מספקים תחושה של יציבות ונחת. כמו כן, בסקר קיבלה ישראל ציונים נמוכים מאוד במדד השחיתות ובתחושת חופש הבחירה. לאלו נוספים חרדות ומתחים רבים בשל חוסר היציבות התמידי במזרח התיכון שמלמדים על צורך להתמודד עם מציאות חיים לא פשוטה. אז מה בעצם כל כך מיוחד בישראל שגורם לכך שאנחנו כל כך מאושרים?

ד"ר ענת שושני (צילום: גדי דגון)

ד"ר ענת שושני, חוקרת מבית הספר לפסיכולוגיה במרכז הבינתחומי הרצליה, ומנהלת אקדמית של "מרכז מיטיב לחקר וליישום של הפסיכולוגיה החיובית", מבקשת קודם כל להפריד בין בריאות נפשית לבין רווחה נפשית. "בעבר התייחסו לאושר כאל פרמטר של בריאות נפשית, אבל בשנות ה-80 חל שינוי בגישה והיום אדם בהחלט יכול לסבול מבריאות נפשית לקויה, אבל להיות מאושר". כלומר, לפי הסקר, הישראלים מאושרים גם אם מסביב יהום הסער. יתרה מכך, במחקר שניהלו לאחרונה ב"מרכז מיטיב" בקרב 2,000 ילדים גילו שדווקא בעתות של אלימות פוליטית מופעל מנגנון של גיוס ושל תמיכה חברתיים. בשפה פשוטה, המלחמה עשויה להוביל גם לאושר. "במצבי משבר אנשים נוטים להישען אחד על השני, להיות אדיבים יותר ונחמדים. כלומר, דווקא בעיתות משבר מופעל אצל אנשים מנגנון שמייצר אצלם תחושות חיוביות", מסבירה ד"ר שושני.

שושני טוענת כי עוד סיבה לסולידריות בתוך החברה הישראלית מקורה במרכיבים תרבותיים ביהדות. "זו לא הדת עצמה, כי הרי הדוח מציג בבירור שמדינות דתיות אינן בהכרח מאושרות יותר, אבל כן ביהדות כתרבות. יש טקסים קבוצתיים ומסגרות שמאפשרות להיות ביחד", היא אומרת. לדבריה, סיבה נוספת למידת סולידריות גבוהה בחברה הישראלית קשורה, איך לא, בצבא. "החברה הישראלית מסודרת מגיל צעיר בקבוצות. צעירים מתגייסים לצבא, מתחנכים להגן אחד על השני, לנהוג בנדיבות ומקבלים תחושה שאנחנו לא לבד בעולם הזה", היא מסבירה.

"החברה הישראלית מסודרת מגיל צעיר בקבוצות. צעירים מתגייסים לצבא, מתחנכים להגן אחד על השני, לנהוג בנדיבות ומקבלים תחושה שאנחנו לא לבד בעולם הזה"

צדק צדק תרדוך

פרופ' אהרון בן זאב, נשיא אוניברסיטת חיפה לשעבר שמכהן כיום כנשיא האגודה הפילוסופית האירופית לחקר רגשות, מסביר שתחושת האושר בישראל מקורה במידה רבה באופי האתגרי של המדינה. "אושר נמדד, בין היתר, ביכולת שלנו לממש את עצמנו, להרגיש שייכים ולטעת משמעות בעשייה שלנו, כמו גם ביכולת להתגבר על מכשולים", הוא מסביר.

לשיטתו, גילה הצעיר של המדינה והיכולת של הפרט להיות משמעותי בעיצוב דרכה, מעצימים את תחושת האושר. "אם המדד היה מורכב רק מתחושת משמעותיות בחיים, היינו במקום ראשון בעולם", הוא אומר בחיוך, ומוסיף ברצינות תהומית: "להיות שותף לשיפור הערכי והמוסרי של החברה שלנו, להילחם על צדק ולהתגבר על האתגרים מעניקים תחושת אושר, סיפוק ושגשוג אישי. זה יכול להתקיים בקהילה קטנה, או בין אנשים לעזור לשכן, לאיש ברחוב, וכמובן זה יכול להתקיים בקנה מידה חברתי רחב, להוביל מחאה נניח".

פרופ' אהרון בן זאב (צילום: דרור עינב)

"הכוח שיש בביחד". דפני ליף נאמת בלהט מול ההמונים במהלך המחאה החברתית ב-2011 (צילום: דרור עינב)

מי שיכולה להעיד ממקור ראשון על האפשרות להשיג תחושת אושר כחלק ממאבק לשינוי פני החברה זו דפני ליף. ארבע שנים אחרי המחאה ההיא, ליף עדיין מזכרת בערגה בלהט ובאופוריה שליוו אותה אז, כשיצאה להציב אוהל באמצע שדרות רוטשילד. "נוצרה באותו הלילה תחושה של קהילה, של ביחד שחזק יותר מהכול וזה מציף אותך באופטימיות", היא מתארת בהתרגשות את האדרנלין שהיה מנת חלקה אז, בקיץ של 2011. כמעט בלי לשים לב, השפה שלה משתנה והיא עוברת לדבר בלשון רבים. "הבנו שאנחנו מסוגלים, שיש בנו את הכוחות לשנות. במשך חודשיים כמעט ולא ישנו. האנרגיה הייתה גבוהה, ויחד איתה תחושת המגויסות, והכוח שיש בביחד", היא מספרת.

גם היום, מעט יותר מבוגרת ולמודת ניסיון פוליטי וחברתי, ליף עדיין פעילה במסגרות חברתיות ונאבקת לא רק על האושר של עצמה, אלא של ככל החברה. "היום-יום שלנו כל כך בודד", היא אומרת, "הולכים לעבודה, מתקיימים בתוך הפייסבוק, נמצאים רוב הזמן לבד במרחב האורבני מול הקשיים - ופתאום, ברגע אחד, גיליתי שיש שותפים למצוקות, שאני לא לבד. עד היום אני מגלה שיש לי שותפים רבים. גם כאשר יש חילוקי דעות, גם כשאין אירוע המוני, אלא מתוך שיחה והקשבה".

"בתל אביב אתה לא יודע מי גר מעליך ומי מתחתך, מי המוכר במכולת ליד" (צילום אילוסטרציה: דרור עינב)

אלא שפעמים רבות המצב דווקא הפוך. צעירים רבים שכמהים למימוש עצמי ותו לא, מוותרים בדרך אל הקריירה על הסולידריות ועל הערבות החברתית. זאת, כדי להגיע אל מה שנתפס תחילה כנתיב הבטוח אל האושר. אחת מאותם צעירים ישראלים שחשבו שהמעבר לעיר הגדולה יהיה דווקא זה שיביא עמו את האושר המיוחל היא נופר בן מרגי בת ה-27. בן מרגי גדלה בקיבוץ הגושרים שבגליל העליון. היא סיימה את לימודי הקולנוע באזור מגוריה, ואף ביימה סרט דוקומנטרי שזכה להכרה רחבה וחשיפה, אבל אלו לא עזרו לה כשחיפשה עבודה במקצוע שלה בצפון והיא נאלצה לפני שנה לעזוב את הקיבוץ ולעבור לתל אביב. כלומר, לוותר על חיי הקהילה, על המסגרת החברתית התומכת ועל הביחד, לטובת חיי העיר.

❖ "בתל אביב, אם אין לך עבודה, גם הזהות שלך מיטשטשת"

"אתה הופך כאן להיות עבד של הכסף ושל הזמן. תנאי המגורים קשים, ואין מרחב חיים", היא אומרת בפיוחון. "אתה עולה כאן במדרגות בבניין, לא יודע מי גר מעליך ומי מתחתך, מי המוכר במכולת ליד. יש כאלו שאפילו את השותף לדירה בקושי מכירים. אם אתה לא חזק מספיק אפשר בקלות ללכת לאיבוד".

בתקופה האחרונה היא זכתה להקלה מסוימת כשבני הכיתה שלה מהקיבוץ עברו אף הם לתל אביב. אמנם מרוץ העכברים האינסופי ממשיך, אבל הייאוש, היא מעידה, מקבל פנים מוכרות. "אנחנו נפגשים לארוחות שישי, הולכים בשבתות לים ונמצאים המון אחד אצל השני", היא מספרת. "זה המזל שלי, אחרת אלו היו חיים מאוד בודדים. בקיבוץ אתה מרגיש שהזהות שלך זה הבית שלך, המקום שבו גדלת. בתל אביב, אם אין לך עבודה, אם אתה לא שייך לארגון או קבוצה, גם הזהות שלך מיטשטשת".

בינתיים האהבה למקצוע משאירה אותה בעיר, אבל היא מבטיחה שזה זמני. נראה שהיא כבר יודעת איפה היא תהיה מאושרת באמת: "את הילדים שלי אני רוצה לגדל במקום אחר, בקהילה, במקום שבו מכירים אחד את השני, ואין ניכור וזרות".